

Stoma bakım hemşiresi

Doç. Dr. Ayişe Karadağ*

TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

Tarih boyunca savaşlarda bağırsak yaralanmalarının yaygın olması nedeniyle stoma açılması sıkça yapılan ameliyatlardan biri olmuştur. İnsanın ortalama yaşam süresinin artması, stomanın bireyin yaşamını fiziksel ve psikososyal açılarından olumsuz etkilemesi, stomal ve parastomal komplikasyonlar, stoma bakım ürünlerinin sayı ve çeşit olarak artması, sağlık bakım hizmetlerinin maliyetinin artması ve hastaların kaliteli bakıma alma-ya yönelik talepleri stoma bakım hemşireliğinin gelişmesini sağlamıştır.

Dünyada, Enterestomal Terapi Hemşiresi olarak da adlandırılan "stoma bakım hemşiresi" stomalı bireylere bakım veren özel dal hemşireleridir. Enterestomal terapi hemşireliği, ilk kez Amerika Birleşik Devletleri'nde, 1958 yılında, Dr. R.B. Turnbull ve bir ileostomi hastası olan Norma N. Gill tarafından Cleveland Klinik'te başlatılmıştır. Başlangıçta ostomili hastalar veya hasta yakınları tarafından gönüllü olarak verilen stomaterapi hizmeti, 1961 yılında sağlık profesyonellerinin özellikle de hemşirelerin katıldıkları kurs programlarına dönüştürülmüştür. Günümüzde dünyanın birçok ülkesinde 240-320 saat süren kurs programları ile "Stoma Bakım Hemşiresi" yetiştirilmektedir.

STOMA BAKIM HEMŞİRESİNİN TANIMI VE NİTELİKLERİ

Stoma Bakım Hemşiresi; temel lisans eğitimini tamamlamış, uluslararası ve/veya kendi ulusal meslek örgütleri tarafından tanınmış eğitim programından mezun olarak yara, ostomi ve inkontinans sorunu olan bireye bakım verebilecek yeterliliğe sahip ve sertifikası olan hemşiredir.

STOMA BAKIM HEMŞİRESİNİN ROLLERİ

Eğitim ve Danışmanlık

- Hastaya öz bakım eğitimi verir.
- Hekim ile işbirliği yaparak hastaya ve hasta yakınlarına hastalığına ve yapılacak ameliyata ilişkin bilgi verir.
- Hastanın ve yakınlarının hastalık, tanı ve tedavi seçenekleri ile bakım konusundaki sorularını cevaplandırır, gerekli durumlarda hekimine yönlendirir.

- Ameliyattan önce bağırsak hazırlığı konusunda hastayı bilgilendirir.
- Hastaya, olası stoma tipine göre ameliyat sonrasında kullanacağı ürünleri tanıtır.
- Ameliyattan önce, hastaya psikolojik destek sağlar, yönlendirir.
- Gerekli durumlarda hastayı başarılı stoma ameliyatı geçirmiş hastalar ile tanıştıtır.
- Bireyin tedavisi ve bakımı ile ilgili kararlara katılmasını sağlar, teşvik eder.
- Hasta ve yakınlarına stoma, yara ve inkontinans bakımına ilişkin teknik becerileri kazandırır (cilt temizliği, torbanın/adaptörün değiştirilmesi, pansuman değiştirme, bandaj uygulama, uygun pozisyon verme, temiz aralıklı kateterizasyon uygulama vb.)
- Kalıcı kolostomisi olan uygun hastalara/hasta yakınlarına kolostomi irrigasyon yapabileceği becerisi kazandırır.
- Hastaların sosyal yaşama uyumlarını sağlamak amacıyla günlük yaşam aktivitelerine yönelik eğitim programları düzenler.
- Hizmet içi eğitim etkinliklerine katılır.
- Eğitim materyalleri geliştirir.
- Hastaya destek sistemlerini öğretir.
- Hasta ve hasta yakınlarına taburculuk eğitimi verir.

Hemşirelik Bakımı

- Stoma, yara ve inkontinans sorunu olan bireyi, fiziksel ve psikososyal açıdan değerlendirir, değerlendirmeden elde edilen verileri yorumlayarak hemşirelik tanılarını belirler.
- Ameliyat öncesi stoma açılacak bölgeyi işaretler.
- Gereksinim duyulan hemşirelik bakımını kanıta dayalı olarak planlar, yürütür ve sonuçlarını değerlendirir.
- Ameliyat sonrası erken dönemde; ostomi torbasını değiştirir, stomayı erken dönem komplikasyonlar açısından değerlendirir, gaz, gaita ve idrar çıkışını kontrol eder ve stomaya torba yerleştirir.

*Yara Ostomi İnkontinans Hemşireleri Derneği Yönetim Kurulu adına

Doç. Dr. Ayişe Karadağ
E-posta: ayise@gazi.edu.tr
ayisekaradag@yahoo.com.tr

Makale Geliş Tarihi: 25.12.2009
Makale Kabul Tarihi: 25.12.2009

STOMATERAPİ ÜNİTELERİ VE İLGİLİ KURULUŞLARIN İLETİŞİM ADRESLERİ

Gazi Üniversitesi Hastanesi Stomaterapi Ünitesi, Ankara
Genel Cerrahi Anabilim Dalı, 7.Kat
Tel: 0 312 202 57 23

A.Ü. İbni Sina Hastanesi Stomaterapi Ünitesi, Ankara
Genel Cerrahi Servisi
Tel: 0 312 508 98 66
0 312 364 77 08

Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Stomaterapi Ünitesi, Adana
Genel Cerrahi Anabilim Dalı
Tel: 0 322 338 60 60 - 3840

Antalya Atatürk Devlet Hastanesi, Antalya
Genel Cerrahi Servisi
Tel: 0 242 334 49 78
e-mail: umitsdt@hotmail.com

Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi, Antalya
Genel Cerrahi Servisi
Tel: 0 242 343 21 58

Ege Üniversitesi Hastanesi Stomaterapi Ünitesi, İzmir

Dokuz Eylül Üniversite Hastanesi Stomaterapi Ünitesi, İzmir
Genel Cerrahi Anabilim Dalı, 3. Kat
Tel: 0 232 412 29 35

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, İstanbul
Genel Cerrahi Anabilim Dalı
Tel: 0 212 414 30 00 - 21897

Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Stomaterapi Ünitesi, İstanbul
Genel Cerrahi Servisi

Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Stomaterapi Ünitesi, Bursa
Genel Cerrahi Anabilim Dalı
Tel: 0 224 442 83 47
0 224 452 05 90

On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Stomaterapi Ünitesi, Samsun

Yara Ostomi İnkontinans Hemşireleri Derneği
Gazi Üniversitesi Sağlık Bil.Fak.
Hemşirelik Böl. Beşevler, Ankara
Tel: 0 312 216 26 54
Web: <http://www.yoihd.org.tr>
Email: yoihder@yahoo.com

Türk Ostomi Cerrahi Derneği, Adana
Tel: 0 322 338 72 72
Faks: 0 322 338 64 32
Web: www.ostomi.cu.edu.tr
Email: oalabaz@yahoo.com

Türk Cerrahi Derneği
Koru Mah. İhlamur Cad.
No: 26 06810 Çayyolu, Ankara
Tel: 0 312 241 99 90
Faks: 0 312 241 99 91
Web: www.turkcer.org.tr
E-mail: turkcer@turkcer.org.tr

Türk Kolon ve Rektum Cerrahisi Derneği
Vali Konağı Cad. 107/4 Nişantaşı, İstanbul
Tel: 0 532 300 72 36
Faks: 0 212 232 77 38
Web: www.turkishcolorectal.org
E-mail: bilgi@kolorektalcerrahi.com

- Kalıcı kolostomisi olan uygun hastalarda kolostomi irrigasyonu yapar.
- Stomanın ve stoma çevresindeki cildin bakımını yapar.
- Stomanın tipine, biçimine ve çapına uygun adaptörü/ torbayı ve yardımcı stoma bakım ürünlerini uygular.
- Stoma çevresinde gelişen cilt problemlerinde, cilt bakımı yapar ve cilde topikal ajanları uygular.
- Stomaya ilişkin komplikasyonlarda ilgili hekimle işbirliği yaparak gerekli uygulamaları yapar.
- Fistül bakımı yapar.
- Yarayı değerlendirir. Yaranın mekanik temizliğini, irrigasyonunu, pansumanını ve bandaj uygulamasını yapar.
- Bakım verdiği bireyi, yarayı, yara bakımına ilişkin ürünleri ve yara bakım uygulamalarını değerlendirerek en etkili ürüne karar verir, aileyi ve ekibi yönlendirir.

Araştırma

- Stoma, yara ve inkontinansa ilişkin prevelans ve insidans çalışmaları ile

verilen bakımın, eğitimin ve tedavinin etkinliğine ilişkin araştırmalar planlar, yapar ve/veya yapılan araştırmaları destekler.

Yönetim

- Kuruma alınacak stoma, yara ve inkontinans bakım ürünlerinin belirlenmesinde görev alır.
- Ülkede stoma, yara ve inkontinans konularına yönelik karar mekanizmalarına katılır, danışman olarak rol alır.

STOMATERAPİ NEDİR?

Stomaterapi; ileostomi, kolostomi ve ürener diversiyon açılan hastalara yönelik uzmanlaşmış bakım olarak tanımlanmaktadır. Stomaterapinin temel amacı; kronik yara, ostomi ve inkontinans problemi olan bireyin problemlerini çözmeye, bireyi sorunları ile baş edebilecek yeterliğe getirme ve sınırları ölçüsünde üretken, kaliteli bir yaşam sürdürmesini sağlamaktır.

TÜRKİYEDE STOMA BAKIM HEMŞİRELİĞİNİN DURUMU

Türkiye’de 1995 yılından itibaren Stoma Bakım Hemşireliğine ilişkin bilimsel faaliyetler düzenlenmektedir. İlk uygulama-

malı stomaterapi kursu Gazi Üniversitesi tarafından 26-30 Kasım 2001 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Gazi Üniversitesi Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü arasında “Temel Stoma Bakım Hemşireliği Kursu” protokolü yapılmıştır. Bu protokol çerçevesinde yılda en az bir kez yapılan ve 7 gün (56 saat) süren kurs programı yürütülmektedir. Bugüne kadar yedi kurs düzenlenmiş ve bu kurslara katılan 208 hemşire sertifikaya almıştır. Kurslardan mezun olan hemşirelerin bir kısmı hastanelerinde stomaterapi ünitelerini kurmuş ve stoma bakım hemşiresi olarak çalışmaktadır. Türkiye’de ilk stoma terapi ünitesi 2000 yılında Gazi Üniversitesi Hastanesi’nde kurulmuş olup ülkemizde stomaterapi ünitesi sayısı 11’e çıkmıştır.

Özetle stoma açılacak her bireyin ameliyat öncesi ve sonrası dönemde, hastanede ve toplumda deneyimli, profesyonel kişilerden ve stoma bakım hemşiresinden tıbbi destek alma hakkı vardır. Hastaların bu hakkı sağlık sisteminin ve sağlık profesyonellerinin sorumlulukları arasında yer alır.